

DE KERKRAMEN IN BOUVINES

Hetty van Hartesveldt

In de église Saint-Pierre in Bouvines bevinden zich 21 gebrandschilderde ramen die de slag bij Bouvines uitbeelden. Van deze voor Frankrijk belangrijke slag krijgt u ter plaatse een uitleg.

De kerk werd gebouwd tussen 1880 en 1886 als gedachteniskerk aan de beroemde slag. De architect, Auguste Normand, bouwde de kerk in neogotische stijl, geïnspireerd op de architectuur van de 13^e eeuw. Behalve de ramen ziet u in de kerk een prachtige wapengalerij met 173 blazoenen.

De ramen van 8 meter hoog en 3,2 meter breed werden in de 19^e eeuw gemaakt en rond 1990 gerestaureerd. Zij hebben 350.000 francs gekost, vijfmaal zoveel als de kerk. Elk raam bestaat uit drie delen : in het bovenste deel zijn

engelen afgebeeld ; in het onderste deel staan de wapens van degenen die de ramen bekostigd hebben ; in het middendeel zijn episoden afgebeeld van de slag bij Bouvines, uitgaand van de kroniek van Guillaume le Breton, kapelaan en biograaf van koning Philippe-Auguste.

Alle 23 ramen zijn in detail te bekijken via de site

http://fr.wikipedia.org/wiki/%C3%89glise_Saint-Pierre_de_Bouvines

1^e raam

De aanvoerders van de bondgenoten, de vijanden van Frankrijk, verschanst in Valenciennes, houden krijgsraad op 12 juli 1214. Keizer Otto IV zit links, voor de onderhandelingstafel en heeft het verdrag in zijn hand. Vlakbij hem zit Ferrand, graaf van Vlaanderen het verdrag te lezen en staande de geweldige graaf van Salisbury. Rechts van de tafel, vooraan, graaf Renaud de Boulogne.

2e raam

Guérin wijst met zijn vinger de gesloten gelederen van de naderende vijand aan aan burggraaf Adam de Melun. Deze spoedt zich naar Philippe-Auguste om hem te waarschuwen. Guérin is te herkennen aan zijn uniform van de Hospitaalridders, maliënkolder en een rode mantel met een zwart kruis. Hij is op verschillende ramen te zien.

3e raam

Men ziet links Gérard la Truie uit Lille die de koning komt vertellen dat de strijd gaat beginnen. In het midden ontvangt de koning de eed van zijn vazallen die zijn hand kussen als teken van trouw. Rechts ziet men de fontein van Saint-Pierre en de esdoorn waaronder de koning zit. Op de achtergrond de krijgsmacht die de brug van Bouvines is overgestoken en op hun schreden terugkeren terwijl de trompetten blazen voor het verzamelen.

4^e raam

Philippe-Auguste treedt de kerk van Bouvines binnen, vergezeld van zijn kapelaan Guillaume le Breton, die de slag heeft beschreven. Nadat hij op de treden van het altaar zijn zwaard en zijn helm heeft neergelegd, spreekt hij het volgende gebed uit: "Heer, ik ben slechts een mens, maar ik ben ook koning van Frankrijk. Het is aan U mij te behoeden. U zult er niets bij verliezen: overal waar U gaat, zal ik U volgen."

5^e raam (hiernaast afgebeeld)

De legereenheden stellen zich reeds in slagorde op onder leiding van de bisschop van Senlis. Deze is bezorgd om de eventuele aanwezigheid van verraders in het Franse leger en verdenkt in het bijzonder Gaucher de Châtillon, graaf van Saint-Pol. Deze verdedigt zich heftig tegen deze aantijging. Wanneer Guérin hem nadert, zegt Saint-Pol: "U kunt tegen de koning zeggen dat hij vandaag aan mij een goede verrader zal hebben."

6e raam

Meteen na het verlaten van de kerk haast Philippe-Auguste zich, met zijn gevolg, de achterhoede te hulp te komen die het onderspit dreigt te delven. Alleen al de aanwezigheid van de koning herstelt de orde en stopt de vijandelijke aanval. Op het raam ziet men de houding van de koning, vóór zijn troepen, trots en uitdagend: de koninklijke strijdbanier, versierd met gouden leliebloemen, beschaduwde zijn hoofd.

7^e raam

De twee legers staan tegenover elkaar. De koning, op een groot paard, keert zich naar zijn troepen en zegt tegen hen: "Zien jullie deze mannen? Op hun hoofd rust

de vervloeking van God. Wij zijn slechts zondaars, maar het is de wil van de Hemel ons Zijn verdediging toe te vertrouwen." Enkele soldaten vragen de koning hen te zegenen; hij heft zijn handen op, laat ze rusten op de geknielde soldaten en ridders, die het hoofd buigen. Op hetzelfde moment blazen de trompetten ten teken van de aanval.

8^e raam

De strijd begint. Links het Franse leger, de graaf van Ponthieu en de graaf van Salisbury. Graaf Robert de Dreux wordt al snel bedreigd. Zijn broer, Philippe de Dreux, bisschop van Beauvais, slaat de geweldige graaf van Salisbury van zijn paard. Op het raam ziet men deze strijdlustige prelaat te paard, met zijn vijand voor zich op de grond liggend. Hij wijst hem aan

aan Jean de Nivelles, die hem gevangen neemt. Op de achtergrond stort het Franse leger zich op het Engelse legerkorps.

9^e raam (hiernaast afgebeeld)

In het midden van dit raam is de strijd niet minder hevig. Een van de Vlaamse piekeniers slaagt erin met de haak van zijn wapen in de kap van de maliënkolder van de koning te steken. De koning slaagt erin in het zadel te blijven, maar zijn paard valt over hem heen. Pierre Tristan, een van de twee Franse ridders die vlakbij de koning rijden, springt op de grond en wordt gedood terwijl hij de Vlamingen probeert tegen te houden. De ander, Gallon de Montigny, blijft in het zadel, naast Philippe-Auguste. Met zijn ene hand slaat hij met zijn zwaard de vijanden van zich af, met de andere zwaait hij met de koninklijke strijdbanier. Guillaume de Barres merkt eindelijk dit noodsignaal op, snelt toe, ontzet de koning en slaat de infanterie van de vijanden terug.

10e raam

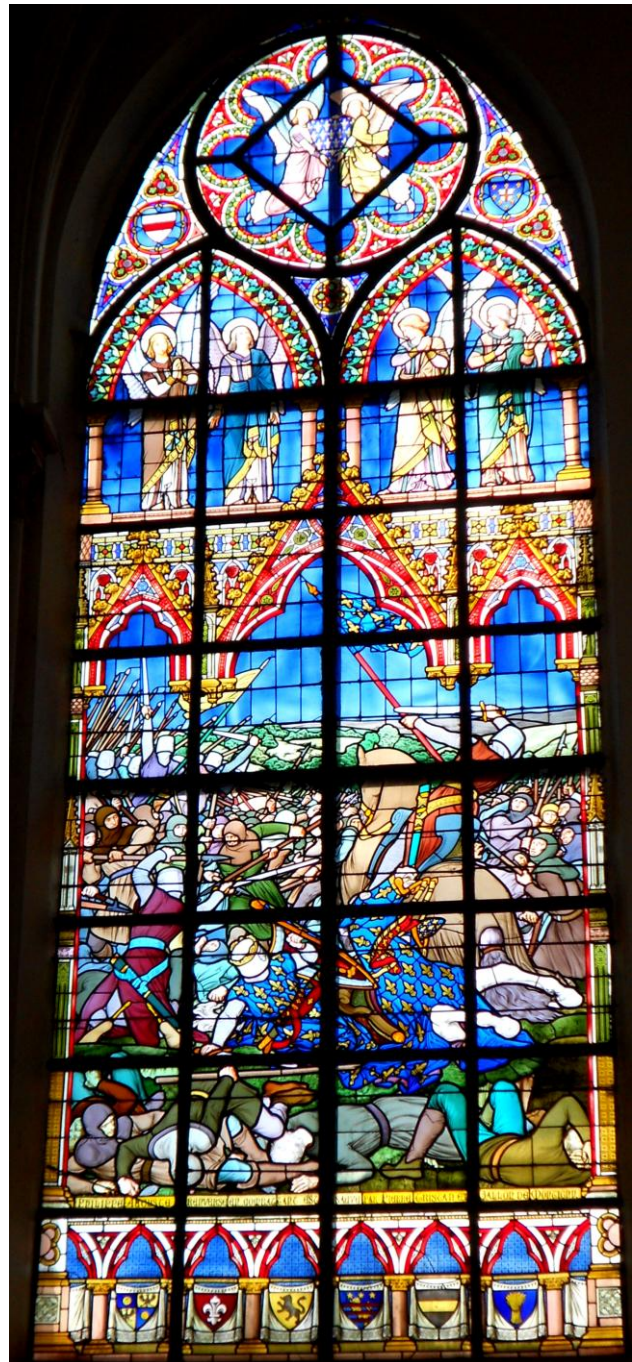
Guillaume de Barres, vergezeld van Gérard la Truie en Pierre de Mauvoisin, komen tot vlakbij Otto IV. De Mauvoisin steekt met zijn zwaard een oog uit van het paard van Otto. Het dier, dol van pijn, springt buiten het strijdtoneel, met zijn berijder. De Barres zet de achtervolging in, maar op dat moment wordt zijn paard neergestoken door een dolk. Otto IV is veilig en vlucht naar Valenciennes.

11e raam

Guillaume de Barres is uit het zadel geworpen en staat temidden van talrijke vijandelijke soldaten. Hij verdedigt zich zo onstuimig dat zijn aanvallers hem alleen maar omringen en wapens en projectielen naar hem werpen in de hoop hem uit te putten. Gelukkig komt Thomas de Saint-Valéry in zijn buurt aan het hoofd van enkele ridders. Zij verspreiden de vijanden en redden de heldhaftige Guillaume. Op de achtergrond ziet men Otto IV die vlucht. Hij is te herkennen aan zijn rode mantel en zijn kroon.

12e raam

Op de rechtervleugel is de strijd nog heviger dan elders. De Vlaamse ruiters strijden zo doeltreffend dat de Fransen de grootste moeite hebben om vat op hen te krijgen. De Fransen volgen nu een nieuwe tactiek: de Saint-Pol, de Montmorency, de Beaumont en de Melun, vergezeld van hun ridders stellen zich op in onafhankelijke pelotons. Deze krijgen de opdracht om los van elkaar door de Vlaamse linies heen te breken en vervolgens terug te keren en alles op hun weg te vernietigen. Zij rusten even uit en beginnen met hernieuwde onstuimigheid. Na drie uur heftige strijd zijn de Vlamingen uiteindelijk verslagen en vluchten

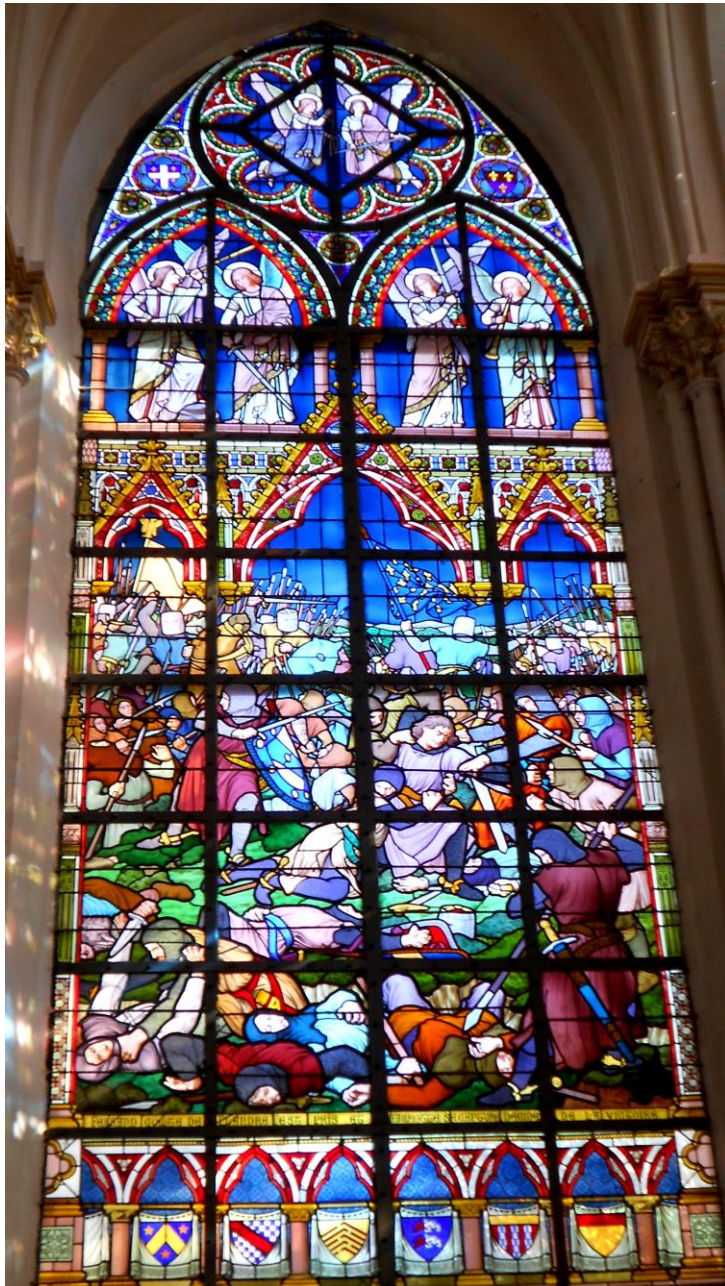
weg, of worden gevangen genomen. Men ziet op dit raam het peloton van graaf de Saint-Pol, het dapperste van allen.

13e raam

Dit raam staat niet op een logische plaats in het verloop van de strijd. Matthieu de Montmorency had op de rechterflank van de vijanden twaalf banieren met een adelaar erop buitgemaakt op belangrijke ridders. Hij overhandigt ze aan de koning, die hem de eer verleent voortaan twaalf 'alérions' in zijn wapen te dragen. Een *alérion* is in de heraldiek een kleine adelaar met uitgespreide vleugels en zonder snavel.

14e raam (hieronder afgebeeld)

We zien hier een verwarde strijd, waarbij graaf Ferrand van Vlaanderen, van zijn paard is gevallen. Hij strijdt verwoed. Tenslotte moet hij zich uitgeput overgeven aan de twee broers de Mareuil. De elite van de Vlaamse adel wordt met hem gevangen genomen.

15^e raam

De Fransen, overwinnaars op de vijandelijke linkervleugel, begeven zich naar het centrum van de keizerlijke linie om die te vernietigen. Daar staat ook nog de keizerlijke standaard, op een wagen getrokken door vier paarden. Het is de vergulde adelaar met uitgespreide vleugels en met een draak in zijn klauwen. Guillaume de Barres stort zich op de wagen, slaat de adelaar met bijlslagen kapot en brengt hem naar Philippe-Auguste. Het centrum van het keizerlijke leger wordt voorgoed op de vlucht gejaagd.

16^e raam

Maar aan de rechtervleugel van het keizerlijke leger is de strijd nog niet geëindigd. Graaf Renaud de Boulogne, die het vijandelijke leger aanvoert, weigert zich over te geven of te vluchten, ondanks het aandringen van de andere aanvoerders. Op het raam is hij afgebeeld op een groot paard en, om zijn afschrikwekkendheid nog te vergroten, heeft hij op zijn helm een helmkap gezet van walvisbaard.

17^e raam

De graaf van Boulogne ziet Philippe-Auguste naderen. Met gevelde lans gaat hij recht op de koning af en staat op het punt hem te raken, maar twee Franse edelen storten zich op hem

en een derde steekt zijn paard dood. Op het raam staat hij zo voor Philippe-Auguste en kijkt hem nog met een honende blik aan, waarin een machtige woede te lezen staat. Het is acht uur in de avond. De strijd is gewonnen.

18e raam

Op deze vlakte waar de grote strijd gevoerd is, dankt de koning zijn dappere wapenbroeders. Hij rijdt voor het front van de troepen langs, vergezeld van Guérin en in de schaduw van de koninklijke strijdbanier. Allen hebben zich grote moeite gegeven voor Philippe-Auguste. Het is rechtvaardig dat allen ook de eer krijgen. Guérin wordt kanselier van Frankrijk; belangrijke schadevergoedingen worden gegeven aan de Franse steden waarvan de troepen het meest te lijden hebben gehad.

19e raam (hiernaast afgebeeld)

De koning toont zich edelmoedig tegenover de verslagen Vlamingen. De meesten hoeven alleen maar hun feodale plichten te vervullen tegenover graaf Ferrand. Een groot aantal van hen wordt nog dezelfde avond in vrijheid gesteld. De rijksten worden in de volgende maanden vrijgelaten.

20^e raam

Alleen Ferrand en Renaud krijgen geen gratie van de koning. Men ziet op het raam Ferrand op een wagen naar Parijs gevoerd worden. De bevolking, die aan het oogsten is, snelt toe en bespaart hem geen van de vernederingen die men gewoonlijk jegens de overwonnenen uit. Men roept "Quatre ferrants bien ferrés traînent Ferrand bien enferré." (In de vertaling gaat de woordspeling verloren: Vier goed beslagen paarden voeren Ferrand mee, die stevig in de boeien geslagen is.)

21e raam

De ontvangst in Parijs is enorm enthousiast. De hele stad (burgers, geestelijkheid en het volk) gaat de koning tegemoet. De banketten en feesten duren zeven dagen. Bovenin het raam midden in het koor ziet men de koning die de hand vasthoudt van een gewone soldaat in de schaduw van de koninklijke strijdbanier, die door een ridder wordt vastgehouden.

